

Bibliotekarstudentens nettleksikon om litteratur og medier

Av Helge Ridderstrøm (førsteamanuensis ved OsloMet – storbyuniversitetet)

Sist oppdatert 11.02.19

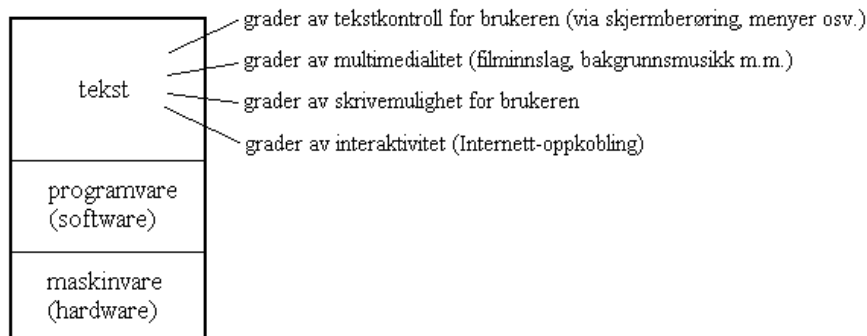
Dette dokumentets nettadresse (URL) er:

https://www.litteraturogmedieleksikon.no/cm4all/uproc.php/0/e_bok.pdf

E-bok

(_digital, _format)

En tekst på en “boklengde” tilgjengelig digitalt via PC eller annen teknologi. E-bøker krever både maskinvare (f.eks. et elektronisk lesebrett eller nettbrett/surfebrett) og programvare.

Den amerikanske medieprofessoren Clifford Lynch påpeker at det er viktig å skille mellom den digitale teksten og apparatet som brukes til å lese den: “It is essential to distinguish between the idea of a *digital book* and a *book-reading appliance*. [...] To a large extent, digital books exist (or at least should exist) independent of the devices that may be used to access, render and view them.” (Lynch 2001)

Simon P. Rowberry hevder at “there are three platform layers of ebooks: (1) technology, (2) text and (3) service infrastructure. [...] the ebook focuses on service infrastructure over the fidelity of the book as traditionally understood.” (<http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1354856515592509>; lesedato 03.01.18)

“Ebooks are ontologically distinct from other digital text forms at the level of software, as the text is reflowable – that is, it is not fixed to the concept of a page but can rather be changed to fit the reader’s preferences and exact screen size – and presentational aspects, beyond typographic formatting, are largely left to the

software to interpret.” (Simon P. Rowberry i <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1354856515592509>; lesedato 03.01.18)

E-bøker innebærer en avmaterialisering av boka som medium, bl.a. fordi tusenvis av tekster kan være samlet i ett og samme lesebrett. Den “moderniseringen” av lesing som foregår med e-bøkene, innebærer dessuten å akselerere prosessene for seleksjon, lesing, tilegnelse og eliminasjon (Desrichard 2011). “[N]är ordet bok börjar laddas av nya betydelser, förändras också vår förståelse av termer som litteratur, verk och text.” (Johan Svedjedal i http://www.littvet.uu.se/digitalAssets/85/85075_3densistaboken.pdf; lesedato 30.09.16)

“Previously, the fetish character of the bound volume offered the reader a sense that memory was secure between the book’s covers. The recent dynamization of text and the book as they move into the electronic matrix unhinges the dependency between reading, the printed word, and truth-value.” (Lunenfeld 2000 s. 146)

“The rhetorical features of ebook branding are still forming. In order to help readers adjust, designers have incorporated skeuomorphisms [retroimitasjoner, design som imiterer noe gammelt] or elements that refer back to the materiality of print culture, in the interface. The comfortable familiarity of skeuomorphism ensures ebooks are likely to remain parasitic of print rather than exploiting experimental features. This is apparent in the use of the ‘page’ for ebooks compared to the scrolling paradigm that dominates other computing systems. Even though the elements on the page can be manipulated, these remain a stable unit, as the user must refresh the screen in order to deliver the reflowed content.” (Simon P. Rowberry i <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1354856515592509>; lesedato 03.01.18)

“The problem with ebooks as they exist now is the lack of user experience innovation. Like the first television shows that only played grainy recordings of theater shows, the ebook is a new medium that has yet to see any true innovation, and resorts to imitating an old medium. This is obvious in skeuomorphic visual cues of ebook apps. Designers have tried incredibly hard to mimic the page-turns and sound effects of a real book, but these ersatz interactions satisfy a bibliophile as much as a picture of water satisfies a man in the desert. [...] So ebooks, stop trying to be paper books; break free of the page and the book paradigms and realize your potential as a fully digital medium.” (Kane Hsieh i <https://gizmodo.com/5993800/why-do-we-keep-making-ebooks-like-paper-books>; lesedato 17.01.18)

“As Alain Girard suggests, while the book’s interface over time melted away into the background, the digital interface (at least for now) is placing itself firmly in the foreground. The digital interface does not even primarily deal with the text itself, but with the means of accessing the text (the approach to the text). Selection and gaining access went from acts that precede the reading act to acts that are firmly embedded in the act of reading itself. With the reader permanently submerged in a sea of texts, reading is a matter of constant selection: deciding which fragments are

relevant; which links are to be followed. This introduces an extra layer in the medial interface of digital (online) reading. The implication is an increasing responsibility for the reader.” (Kircz og Weel 2013 s. 13)

“Unlike the book’s relatively fixed form, ebooks, with associated services, change to reflect the reader’s preference, thus offering optimal personalization.” (Simon P. Rowberry i <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1354856515592509>; lesedato 03.01.18)

Maskinvaren/brettene bør være relativt støt- og fallsikre, og ha god ergonomi (dvs. ikke kreve mange bevegelser som gir feil- eller overbelastning). Skjermene er vanligvis trykksensitive (berøringsskjermer) og hva som vises på skjermen kan være avhengig av hvordan brettet holdes og snus på av brukeren. Skjermer beregnet til å bæres rundt er ofte fulle av sensorer, akselerometre og gyroskop-teknikk som måler og tilpasser helning, retning, vibrasjon og støt.

E-bøker er søkbare på helt andre måter (ikke minst raskere) enn vanlige papirbøker. Noen sjangrer egner seg spesielt godt som e-bøker: “Certain specific genres have been a great success in electronic forms, and these are rapidly displacing printed products. For example, bibliographies, abstracting and indexing guides, citation indexes, dictionaries, encyclopedias, directories, product catalogs, and maintenance manuals for complex systems such as aircraft work well in digital form. In a sense, by moving to the digital medium we have been able to understand these kinds of works more deeply, and to bring out their essence. [...] All of these genres share several key properties: their readers want to find and then read relatively short chunks of specific text; they are frequently updated; and, in some cases they can be greatly enriched by the larger amounts of content and multimedia amenities that the electronic environment can inexpensively accommodate (the cost of increasing from 1,000 pages to 3,000 pages of content and adding large numbers of illustrations is much cheaper for an electronic work than for a printed work). They are more like reference databases than traditional books that are read sequentially from beginning to end.” (Lynch 2001)

“Not every digital book can be viewed using every viewing technology. Some are highly targeted to specific viewing technologies, while others are versatile and can be easily delivered to many diverse viewing environments. Also, recognize that while it may be technically straightforward to deliver a book to a wide range of viewing environments, the publisher may deliberately *choose* to limit the environments a digital book can be delivered to. And of course, viewing technologies can be thought of as defining markets. Authors may choose to author for markets that they believe are large or easily reached or profitable, and as a consequence may choose to create works that deliver well to particular viewing technologies.” (Lynch 2001)

Lynch aner et stort tekst-transformerende potensial i e-bøker. Vi bør stille oss “the deep, important, and exciting question of how the digital medium may permit authors and readers to reconceptualize the acts of communication and documentation that have been embodied in the printed book for some or all of the purposes that the book has historically served. This may be the area with the greatest promise of truly transformative changes.” (Lynch 2001) E-bøker kan være “products that blur the line between works like plays, movie scripts, and epic poetry as texts and as performances” (Lynch 2001). “Online the book becomes part of a vast, interactive network of footnotes, endnotes, hyperlinks, social tags, geo-location search capabilities, animations, video and sound. It becomes an occasion for social annotations and collaborative communities of readers and authors.” (Kircz og Weel 2013 s. 74) Det kan foregå en “gamification of books” (Kircz og Weel 2013 s. 75), det kan inkluderes “text-to-speech software” (Kircz og Weel 2013 s. 79) m.m. “*Gamification* encapsulates ‘the idea of using game design elements in non-game contexts to motivate and increase user activity’ (Deterding et al., 2011: 9).” (Simon P. Rowberry i <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1354856515592509>; lesedato 03.01.18)

“The new digital genres require rethinking and relearning the craft of authorship” (Lynch 2001). “The case for digital books broadly, as new genres of works, is about more effective communication of ideas, enhanced teaching and learning, and renewed creativity.” (Lynch 2001)

Det er gunstig at e-bøker er virtuelle og dermed ikke trenger plass/rom på samme måte som papirbøker. “Appforlaget Propell kunne knapt valgt et bedre tidspunkt for å lansere sin nye abonnementstjeneste [...]. Mens foreldre over hele landet lurer på hvordan de skal få klemt mest mulig inn i feriekoffertene, er det en kjærkommen idé å ha et helt barnebibliotek på Ipaden. [...] På sitt beste blir appen en ny sjanger som kombinerer det fineste fra ulike medier.” (*Dagbladet* 8. juli 2013 s. 44)

E-bøker “er ikke-ekskluderende, noe som vil si at det vanskelig å utelukke flere fra å konsumere ett og samme gode samtidig. De er også ikke-rivaliserende, fordi en persons forbruk av godet ikke reduserer andre personers forbruk.” (Anita Sandberg i *Bibliotekforum* nr. 8 i 2009 s. 9)

“First, e-book technology and the economy of e-publishing allow publication of titles that would sell even a single copy; second, there are no upwards or downwards limits to the number of pages; and third, the limitations posed by the number of metres of shelf space in brick-and-mortar bookshops became irrelevant with the advent of e-book stores with unlimited storage capacity.” (Kircz og Weel 2013 s. 39)

“There are a number of structural changes that are taking place in the publishing industry. The 1980s and early 1990s were a troublesome time for those concerned with diversity in publishing. We saw the rise of national bookstore chains and the

increased homogeneity of offerings from one bookstore to another in the retail marketplace. In publishing, there seemed to be a trend to blockbuster bestsellers that crowded out a much larger and more diverse range of works. It appears that fewer mid-list or niche books are being published, and those that are published are staying in print for shorter and shorter periods of time. There are lots of reasons for this. In brick-and-mortar-based bookselling, display space is at a premium. [...] Network-based bookselling (Amazon.com, Barnes and Noble, Borders Online, and a host of other players) is putting all publishers on a somewhat more equal footing as far as finding readers. There's an infinite amount of virtual "display space" available, and books can become visible to potential purchasers in new ways through searching or recommender systems [...] Out-of-print material also seems to be coming back into print for electronic delivery through the efforts of tiny niche companies" (Lynch 2001).

"[N]o book need go out of print ever again, at least for financial reasons. Indeed, many, many thousands of previously out-of-print books are now back in print as ebooks. This has created a new stream of revenue for publishers and writers." (Scott Edelstein i https://writersblock.loft.org/2013/03/22/2158/how_ebooks_have_changed_the_book_publishing_game; lesedato 13.04.15)

"Amazon as the biggest global e-bookseller started to publish e-books and act as a publisher, as did some agents. If these current American trends continue and spread to Europe, the authors, publishers, agents, and e-booksellers of narrative books might globally merge into a new kind of book profession, and some of the intermediaries that exist in the analogue publishing process might be cut out." (Kircz og Weel 2013 s. 40) "I den engelsktalende verden har den internetbaserede virksomhed Amazon.com været en afgørende faktor for e-bøgernes udbredelse. Det amerikanske firma positionerede sig som ambassadør for det nye medie, da de i 2007 lancerede den dedikerede e-bogslæser, *Kindle*. Siden har det internationale marked for digitale udgivelser, som Amazon selv sidder tungt på, vokset sig til en milliardindustri." (Frederik Sundby-Lebech i <http://atlasmag.dk/kultur/digitaliseringens-litter%C3%A6re-ansigt>; lesedato 08.05.17)

"In 1971 Project Gutenberg began converting to electronic form classic texts that had passed out of copyright; these were the earliest electronic books generally available. A quarter century later some 250 titles had been transcribed, entirely by volunteers, and made available on the Internet." (Kilgour 1998 s. 153)

"E-books provide new ways of representing content as well as new ways of distributing and selling books. [...] One should rather look at e-book technology as a vehicle bringing the book industry into the new network-based digital and global economy." (Terje Hillesund i <http://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/891/800>; lesedato 02.09.15) "For bøker er distribusjonskanalen avgjørende. Distribueres bøkene analogt, vil de bli betraktet som private goder. Distribueres de

digitalt, vil de bli betraktet som kollektive goder.” (Anita Sandberg i *Bibliotekforum* nr. 8 i 2009 s. 9)

Noen e-bøker har et digitalt “vanmerke” som følger tekstfila uansett om den leses på PC, mobil, annen digital apparatur eller som utskrift på papir. E-bokas utvikling har blitt hemmet av tekniske sperrer og begrensninger som skal hindre “misbruk” av innholdet i boka, dvs. bruksmåter og spredning som rettighetshaverne ikke ønsker. På engelsk kalles systemer for slike sperrer for “Digital rights management”.

I 2009 fjernet firmaet Amazon noen e-bøker fra kundenes lesebrett. E-bøkene var allerede solgt, men Amazon oppdaget at selskapet som hadde lagd e-bokversjonene, ikke hadde rettighetene til tekstene. “Amazon Erases Orwell Books From Kindle [...] it was “1984” and another Orwell book, “Animal Farm,” [...] Digital books bought for the Kindle are sent to it over a wireless network. Amazon can also use that network to synchronize electronic books between devices – and apparently to make them vanish. [...] People who bought the rescinded editions of the books reacted with indignation, while acknowledging the literary ironies involved. “Of all the books to recall,” said Charles Slater, an executive with a sheet-music retailer in Philadelphia, who bought the digital edition of “1984” for 99 cents last month. “I never imagined that Amazon actually had the right, the authority or even the ability to delete something that I had already purchased.” [...] Amazon’s published terms of service agreement for the Kindle does not appear to give the company the right to delete purchases after they have been made. It says Amazon grants customers the right to keep a “permanent copy of the applicable digital content.” Retailers of physical goods cannot, of course, force their way into a customer’s home to take back a purchase, no matter how bootlegged it turns out to be. Yet Amazon appears to maintain a unique tether to the digital content it sells for the Kindle. “It illustrates how few rights you have when you buy an e-book from Amazon,” said Bruce Schneier, chief security technology officer for British Telecom and an expert on computer security and commerce. “As a Kindle owner, I’m frustrated. I can’t lend people books and I can’t sell books that I’ve already read, and now it turns out that I can’t even count on still having my books tomorrow.” Justin Gawronski, a 17-year-old from the Detroit area, was reading “1984” on his Kindle for a summer assignment and lost all his notes and annotations when the file vanished. “They didn’t just take a book back, they stole my work,” he said.” (http://www.nytimes.com/2009/07/18/technology/companies/18amazon.html?_r=0; lesedato 23.04.15)

“1 million brukere av det amerikanske lesebrett-patentet Kindle har lastet ned bøker av den avdøde svenske krimforfatteren Stieg Larsson [...]. Larsson er den første forfatteren som passerer milliongrensa.” (*Dagbladet* 2. august 2010 s. 52)

Digitalisering av papirbøker foretas ofte av personer som ikke kan språket bøkene er skrevet på, men som kan skrive svært hurtig og nøyaktig på tastatur. “I India

sitter en liten gruppe arbeidere og taster inn 2000 norske bøker bokstav for bokstav, for fem kroner i timen. [...] Foran en av skjermene sitter Partiksha (26), *data entry operator*, og taster det hun er god for. “A little progress everyday adds up to a BIG result”, står det på en plakat på veggen foran henne. På sitt beste klarer hun godt over 12 000 tegn i timen – femti boksider i løpet av en arbeidsdag. - Det viktigste er at det blir korrekt. Denne boken er litt kompleks, så da går det saktere. [...] Næringslivet har lenge sett mot India for billigere it-tjenester. Etter e-bokens inntog på markedet har kulturlivet kommet etter. Indiske firmaer gjør digitalisering for alle de store norske forlagene og mange av de små og mellomstore. I tillegg blir Nasjonalbibliotekets mikrofilmarkiv digitalisert i India. - Det går an å tenke seg at vi kunne gjennomført dette prosjektet i Europa, men det ville blitt til en helt annen pris. For å si det helt enkelt ville vi ikke hatt budsjett til å digitalisere i nærheten av det volumet vi gjør nå, sier Jørgen Bosnes, tekstsjef i Gyldendal.” (*Morgenbladet* 22. – 28. november 2013 s. 8)

“For å luke ut feil, sammenlignes en datagenerert tekst med den manuelt inntastede versjonen av boka. Når Jaswinder (26) er ferdig, er teksten minst 99,995 prosent korrekt, ofte bedre. [...] Sunita (25) leser korrektur på Gerhardsens memoarer. Syv prosent av all tekst sendes ned i kjelleren til korrekturavdelingen, hvor teksten gjennomgås bokstav for bokstav.” (*Morgenbladet* 22. – 28. november 2013 s. 12)

“Det siste av de tre store norske forlagene, Aschehoug, har i likhet med en rekke andre forlag avtale med EbokNorden i Tønsberg. Firmaet ble startet opp i 2010, og har spesialisert seg på distribusjon og produksjon av e-bøker for skandinaviske forlag. Gjennom et firma i Chennai [en havneby ved Bengalbukta i India] produserer de ebøker for over hundre norske og femti danske forlag, ifølge daglig leder Jan Barsnes. - Vi leverer rundt tretti titler i uken. Det er ennå forholdsvis begrenset, men markedet går jevnt og trutt oppover, sier han. - Vi har et mål om en produksjon som sysselsetter femti personer i India, og da vil kunne levere opp mot 7000 titler i året. Det avhenger selvfølgelig av hvor ivrige forlagene er på dette, men jeg ser ingen ting som tyder på at e-bok-trenden vil snu, sier Barsnes. [...] Ifølge Bokhandlerforeningen utgjør e-bøker 1,5 prosent av det norske markedet i september 2013.” (*Morgenbladet* 22. – 28. november 2013 s. 11-12)

E-bøker gir bibliotek både nye utfordringer og store muligheter. “Libraries want to maximize access and service at minimal cost (in other words, get an unlimited use site license for roughly the cost of a single print copy), which in some sense is in direct opposition to publisher goals. [...] Libraries [...] need the ability, for example, to incorporate into their collections works that were not necessarily intended for sale in their geographic marketplace, in order to provide patrons with a diversity of perspectives and voices, and to document world-wide cultural and intellectual developments.” (Lynch 2001)

Noen forlag har brukt e-bøker som en slags reklame for å få solgt papirversjonene av de samme bøkene: “The National Academies Press has been offering their

publications for free on the Internet for several years. These are typically a few hundred pages in length, and they are offered through a user interface that displays a page at a time and makes printing of large parts of the work awkward. The effect of this has been to increase print sales substantially by increasing the visibility of their publications. In essence, by making (free) printing on demand difficult, they rely on the reader's aversion to online reading to drive print sales." (Lynch 2001) Den brasilianske forfatteren Paolo Coelho sa i 2008 (under bokmessen i Frankfurt) at "free versions of his novels on the Web have boosted sales in some parts of the world, like Russia. "They read a few pages and think, my God, it is so much easier to buy a book rather than read on this screen – so they go out and buy the book," he said." (siteret fra Moore 2008) Det kan være gunstige samspill mellom sakprosa-papirtekster og e-bøker: "For example, travel guides might combine an easily portable paperback book with the comprehensiveness and timeliness of an online site offering 3D panoramas and walkthroughs with hypertext links, route computation from maps, and large amounts of more routine audio, video, and image multimedia content." (Lynch 2001) Lesere av digitale tekster har blitt vant til å møte "snippets" (småbiter av verbal tekst, korte filmklipp, bilder osv.) i motsetning til en "lukket bok" som er stabil og har begynnelse og slutt (Arot, Bertrand, m.fl. 2011 s. 26).

"A bird catalogue would be electronically enhanced by audio files with the various bird songs, next to text and pictures. A second enhancement might be short videos with the flight patterns. This not only makes sense from a technological perspective, and is economically feasible, but it also enhances the books' usefulness to the reader. Similarly, in educational and scholarly texts, the book is used as a tool." (Kircz og Weel 2013 s. 16)

"Depending on who you believe – and what you read – ebooks are either going to be the saving grace of the publishing industry, or the final nail in its coffin. [...] Pulitzer prize-winning novelist Richard Russo [...] who banned his publisher from releasing his latest novel digitally, said ebooks 'pose threats to bookstores, the book publishing industry and the rise of new authors'. He added he felt a 'widespread sense that Amazon envisions a world in which there will be no other booksellers or publishers – a world where, history suggests, it may not use its power benignly or for the benefit of literary culture'. Kathy Lette, author of *The Boy Who Fell To Earth*, told Metro she fears for the future of the bookshop. 'They'll soon be more endangered than the white rhino,' she said." (<http://metro.co.uk/2012/09/23/ebooks-send-a-shiver-down-the-spine-of-the-publishing-industry-583477/>; lesedato 17.06.13)

Et lands forlagsindustri trenger bestselgere for å sikre sin økonomiske inntjening. Mange bestselgere er internasjonale fenomener (f.eks. *Harry Potter*- og *Twilight*-bøkene) som oversettes (ofte fra engelsk) til ulike lands språk. I prinsippet kan rettighetshaverne selv finansiere oversettelsene til forskjellige språk og selge verkene direkte til leserne over Internett (som e- eller p-bøker). Dermed får ikke

norsk, svensk, portugisisk forlagsindustri osv. noen inntekter av at slike etterspurte verk utgis på norsk, svensk og portugisisk.

Lesemåter kan endre seg på grunn av det nye mediet. "Let us say there are two ways to read. The sociologist, George H. Mead, says there are two parts of the self. One part he calls the "I." The other part he calls the "me." The "I" represents the self's immediate relation to others and the world. The "I" reflects the impulsive and instinctive nature of the self. The "I" thinks concretely. In contrast, the "me" represents the self's ability to take the role of another. As self develops, it takes the role of a larger group or community. When a person engages in rational thinking, it is the "me" of the self doing the rational thinking. If there are, indeed, two ways to read, one employs the "I" of the self and the other employs the "me" of the self. The assumption here is that digital media encourages reading with the self's "I" and print media encourages reading with the self's "me." For example, ebooks encourage reading that reflects efficiency, productivity, and enjoyment. Readers are more quick, more impulsive, and more free to explore the text and its surrounding hyperlinks and advertisement in the digital world online. The life of activity and the life of enjoyment are reinforced. Reading becomes a skimming activity. Readers browse. In contrast, print media encourages reading with the self's "me." Readers take the role of different characters in a work of fiction as well as the role of the author who develops these characters. Readers put themselves in the place of the other so as to understand the other's argument. Readers internalize the worldview of the author and engage in this worldview in a dialogical way. They engage in the construction of meaning in their interaction with the text. The life of contemplation is reinforced. Readers are slower and more reflective. To compare these two ways of reading, when the self's "I" is reading, one projects, as they say in psychology. One projects one's immediate self interests. One quickly finds what one is looking for or what one already has. One absorbs what one reads with little or no mediation. In contrast, when one reads with the self's "me," one takes the role of the other. One comes to know another such that another becomes a part of one's self. Relation is established. Finishing a good book is like losing a good friend." (sosiologiprofessor Keith Doubt i <http://luvah.org/pdf/four/ebooks-deep-reading-and-cultural-lag.pdf>; lesedato 14.04.15)

"Understanding in these two distinct ways of reading is achieved differently. With the self's "I," one decodes. One decodes signs, pictures, and graphs. Instinct guides understanding. In contrast, with the self's "me," one interprets symbols and metaphors. Reflection guides understanding. With "I," thinking is concrete, based on likes and tastes that are important at that moment or circumstance. With "me," thinking is systematic, comparative, and abstract. The manner of reading is also different. With digital media we do not need to read every word in the text. We skim, picking up key phrases to catch the gist of the text. We do not read an essay; we read a post. With print media, we read every word, sometimes re-reading pages and paragraphs that we do not fully understand. With digital media, self enters on a fast-paced information highway. [...] With print media self enters a quiet

sanctuary, a solitary place where the written words of the author and the reader's selfreflection are primary. One ironic consequence of this change from print media to digital media is that there is now more reading. More people read; people read more. People spend a lot of time on the internet, and this time on the internet is spent reading. The significance of this change, however, is not just quantitative. It is also qualitative. People are reading more with the "I" of the self and less with the "me" of the self. To be honest, it is not that reading with the "me" does not occur with digital media. Either way of reading may occur with either print or digital media." (sociologiprofessor Keith Doubt i <http://luvah.org/pdf/four/ebooks-deep-reading-and-cultural-lag.pdf>; lesedato 14.04.15)

Skjermlesing "is easily interrupted. More importantly, readers are likely to self-interrupt. It is not just that another person or a new hyperlink interrupts the reader. It is that the reader interrupts himself or herself. Readers are restless. The "I" responds to the external stimuli which undercut the "me" from sustaining an engaged relation with the text and the reflection necessary to take the role of the text's author. [...] According to Aristotle, a society can be judged according to how it pursues three lives: the life of activity, the life of enjoyment, and the life of contemplation. [...] Digital media strengthens the life of activity and the life of enjoyment but weakens the life of contemplation." (sociologiprofessor Keith Doubt i <http://luvah.org/pdf/four/ebooks-deep-reading-and-cultural-lag.pdf>; lesedato 14.04.15)

"But the real problem with screen reading, as Nicholas Carr has explored in his book *The Shallows: What the Internet Is Doing to Our Brains*, is that the device gives us quite a bit more than a screen with some text on it. Even on Amazon's Kindle, the most book-like of the e-readers, readers still have immediate access to word definitions. This convenience alone has increased the number of instances in which I have interrupted my reading midsentence by approximately 600 percent. On the Kindle Fire, you are also susceptible to Carr's ultimate "interruption system": the Internet." (Jessica Love i <https://theamericanscholar.org/reading-fast-and-slow/#.VVCWQU0cS70>; lesedato 12.05.15)

"The link with the Internet disrupts the concentration that the paper book facilitates. Physical books favour long-form attention, and thus long-form discursive texts and arguments. This is the essence of the argument made by Nicholas Carr in his recent *The shallows: What the Internet is doing to our brains*. Linear reading, which is the reading of printed books, Carr says, stimulates creativity, critical thinking, and profundity. The Internet, by contrast, stimulates primary functions, such as hand-eye-coordination, quick reflexes, and the processing of visual information. Carr's rather cautious conclusions are founded on recent research in neuroscience. These studies show a great lack of concentration among young 'digital natives' compared compared to older 'digital immigrants' (2010, 141-142). The strengthening of primary functions is relatively small. Young 'digital natives' are sponges that absorb irrelevant information." (Kircz og Weel 2013 s. 23)

“Carr’s binary [is] expressed in his metaphor for deep reading as deep sea diving and Internet reading as frenetic jet skiing” (David Dowling i <http://www.digitalhumanities.org/dhq/vol/8/2/000180/000180.html>; lesedato 10.02.17).

“The idea was that ‘digital natives’, those who grew up with the Internet, would not have the negative effects common among the older generation, such as loss of concentration or problems with multi-tasking. The recent report points in the opposite direction: the ICT capabilities of young people are in general worse than those of their parents. They usually have no idea of the basics of digital technology and are hardly capable of doing an adequate Internet search. Only a minority of young people have developed digital skills. Few teenagers know how to install an anti-virus program, execute a complicated Internet search, check information found on the Internet, or make an on-line comparison between products.” (Kircz og Weel 2013 s. 22)

“[I]t seems that the digital environment as a whole – text, medium, interfaces, as well as the hardware itself – produces a range of serious obstacles to the attention needed for reading. Sometimes digital reading presents itself as just a bunch of distractions.” (Kircz og Weel 2013 s. 83) “In the last chapter of the *History of reading in the West*, Armando Petrucci (1999) discusses ‘a future for reading’. [...] According to Petrucci, the anarchist reader – the reader of the future whom we could perhaps call the ‘consumer reader’ – wants no responsibility, and takes none. This reader refuses the constraints of the canon – the order of texts – and refuses the constraints of the order of books. Instead, through his practices, he is an agent of the dissolution of the traditional ‘order of reading’ in the West.” (Kircz og Weel 2013 s. 81)

Forskeren Anne Mangen ved Lesesenteret ved Universitetet i Stavanger publiserte i 2009 artikkelen “Digital fiction reading: Haptics and immersion” i *Journal of Research in Reading*. I et intervju lagt ut på nettsidene til tidsskriftet *Bok og Bibliotek* uttalte Mangen: “Å lese på skjerm gir mer hjernestress enn om samme tekst formidles på papir. Klikking og rulling stjeler oppmerksomheten. Muligheten for at teknologien svikter, skaper usikkerhet. [...] Aktivitetene vi må gjøre på en datamaskin som ikke er knyttet til selve lesingen, forstyrrer den mentale innlevelsen, sier førsteamanuensis Anne Mangen ved Lesesenteret. Hun forsker på styrker og svakheter med nye lesemedier. [...] Svenske forskere hevder at vi forstår mer når vi leser på papir, enn når vi leser samme tekst på skjerm. Vi unngår navigasjonen og de små momentene vi ikke tenker over, men som i underbevisstheten tar kraft fra lesingen. I tillegg er tekster på skjerm ofte ikke tilpasset skjermformatet. Den vesentlige forskjellen er når teksten blir digital. Da mister teksten en fysisk dimensjon, den fysiske håndgripeligheten som boka har, og leseren mister følelsen av helhet. I en bok kan du for eksempel kjenne hvor lang teksten er, hvor langt du er kommet, og hvor mye du har igjen.” (www.bokog

bibliotek.no, lesedato 24.08.09) At noe er haptisk gjelder at (og hvordan) det sanses gjennom berøring.

“Flere studier viser at hvis du leser en tekst på papir, så får du en dypere og mer varig forståelse av innholdet. Hvis du derimot leser den samme teksten på skjerm, kan du riktignok også gjenfortelle innholdet. Men du kan ikke bruke innholdet like lett i andre sammenhenger. Kunnskapen har ikke på samme måte blitt en del av deg selv. Derfor viskes også innholdet raskere ut av minnet. Skjermen er best til overflatisk og rask lesing. Nå bekrefter en ny, norsk undersøkelse av tiende-klassinger noen av disse forskjellene mellom lesing på skjerm og papir. Den er utført av Anne Mangen og kollegene hennes på Lesesenteret ved Universitetet i Stavanger. [...] En forskjell mellom skjerm og papir er det håndfaste ved en tekst på papir. Du kan kjenne på tykkelsen av heftet eller boka. Du kan lett se hvor den begynner og slutter. Du kan bla raskt i teksten med hendene. Denne sanselige, direkte opplevelsen gir deg et mentalt kart over hele teksten. Når du ikke bare kan se, men også røre, får hjernen en lettere jobb. Det mentale kartet betyr spesielt mye hvis teksten er lang, viser tidligere forskning. Da må du navigere raskt. Du må bla mye mellom vidt forskjellige steder for å se sammenhenger. På skjerm er denne fysiske opplevelsen nesten borte. Du kan bare se en side om gangen. Lengden av teksten opplever du på skjerm bare ved å forholde deg til scrolleheisen, sidetall eller andre abstrakte og indirekte markører. Selv om iPad lar deg gjøre bevegelser som ligner det å bla, møter fingeren bare glatt glass. Teksten flytter seg over skjermen. Tekst og overflate er ikke lenger en håndfast enhet. Det er ikke bare forståelsen som lider under dette. Papir snakker også mer til følelsene enn skjerm, antyder forsøk som Anne Mangen nylig har gjort sammen med blant andre litteraturprofessoren David Miall og psykologiprofessoren Don Kuiken ved University of Alberta i Canada. Her sammenlignet de lesing av en kort fortellende tekst på iPad og papir. De som leste på papir, levde seg mer inn i fortellingen enn de som leste på iPad. [...] Kropp og hjerne hører sammen. Dette blir stadig viktigere for nevroforskere, psykologer og filosofer.” (<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/>; lesedato 12.03.13)

“The printed book is a splendid medium with a great capacity to be easily forgotten and refound during the act of reading. In comparison, the digital medium is noisy and uncertain.” (Kircz og Weel 2013 s. 83) Noen frykter for framtiden for “classical (deep and sustained) reading” (Kircz og Weel 2013 s. 87).

En usikkerhetsfaktor i forskninger er hva som skyldes at teknologien er ny. Noen faktorer kan være helt teknologiavhengige, mens andre har med tilvenning til et medium å gjøre.

“[P]hysical books are different from virtual ones, as writer Will Schwalbe eloquently explains: One of the many things I love about bound books is their sheer physicality. Electronic books live out of sight and out of mind. But printed books have body, presence. [...] they’ll confront you, and you’ll literally stumble over

some tomes you haven't thought about in weeks or years.... [E]lectronic books are all soul with no flesh, no texture, and no weight." (Schwalbe sitert fra http://www.american.edu/ctrl/upload/Does_Mobile_Matter.pdf; lesedato 18.04.16)

Utviklingen av e-bøker "will expand the universe of books at our fingertips, and transform the solitary act of reading into something far more social. [...] Will we recognize the book itself when that revolution has run its course? [...] The bookstore is now following you around wherever you go. [...] While we now possess terabytes of data at our fingertips, we have nonetheless drifted further and further away from mankind's most valuable archive of knowledge: the tens of millions of books that have been published since Gutenberg's day. That's because the modern infosphere is both organized and navigated through hyperlinked pages of digital text [...] an infinite bookstore at your fingertips is great news for book sales, and may be great news for the dissemination of knowledge, but not necessarily so great for that most finite of 21st-century resources: attention." (Steven Johnson i <http://www.wsj.com/articles/SB123980920727621353>; lesedato 17.04.15)

"Because they have been largely walled off from the world of hypertext, print books have remained a kind of game preserve for the endangered species of linear, deep-focus reading. [...] Amazon has already released a version of the Kindle software for reading its e-books on an iPhone, which is much more conducive to all manner of distraction. [...] I fear that one of the great joys of book reading – the total immersion in another world, or in the world of the author's ideas – will be compromised. We all may read books the way we increasingly read magazines and newspapers: a little bit here, a little bit there. [...] With books becoming part of this universe, "booklogs" will prosper, with readers taking inspiring or infuriating passages out of books and commenting on them in public. Google will begin indexing and ranking individual pages and paragraphs from books based on the online chatter about them. [...] You'll read a puzzling passage from a novel and then instantly browse through dozens of comments from readers around the world, annotating, explaining or debating the passage's true meaning. Think of it as a permanent, global book club. As you read, you will know that at any given moment, a conversation is available about the paragraph or even sentence you are reading. Nobody will read alone anymore. Reading books will go from being a fundamentally private activity – a direct exchange between author and reader – to a community event, with every isolated paragraph the launching pad for a conversation with strangers around the world. This great flowering of annotating and indexing will alter the way we discover books, too. Web publishers have long recognized that "front doors" matter much less in the Google age, as visitors come directly to individual articles through search. Increasingly, readers will stumble across books through a particularly well-linked quote on page 157, instead of an interesting cover on display at the bookstore, or a review in the local paper. Imagine every page of every book individually competing with every page of every other book that has ever been written, each of them commented on and indexed and

ranked. The unity of the book will disperse into a multitude of pages and paragraphs” (Steven Johnson i <http://www.wsj.com/articles/SB123980920727621353>; lesedato 17.04.15).

“A world in which search attracts new book readers also will undoubtedly change the way books are written, just as the serial publishing schedule of Dickens’s day led to the obligatory cliffhanger ending at the end of each installment. Writers and publishers will begin to think about how individual pages or chapters might rank in Google’s results, crafting sections explicitly in the hopes that they will draw in that steady stream of search visitors. Individual paragraphs will be accompanied by descriptive tags to orient potential searchers; chapter titles will be tested to determine how well they rank. [...] The economics of digital books will likely change the conventions of reading and writing as well. Digital distribution makes it a simple matter to offer prospective buyers a “free sample” to entice them to purchase the whole thing. Many books offered for the Kindle, for instance, allow readers to download the first chapter free of charge. The “free sample” component of a book will become as conventional as jacket-flap copy and blurbs; authors will devise a host of stylistic and commercial techniques in crafting these giveaway sections, just as Dickens mastered the cliffhanger device almost two centuries before. It’s not hard to imagine, for instance, how introductions will be transformed in this new world. Right now, introductions are written with the assumption that people have already bought the book. That won’t be the case in the future, when the introduction is given away. It will, no doubt, be written more to entice readers to buy the whole book. Clearly, we are in store for the return of the cliffhanger. [...] The marketplace will start to reward modular books that can be intelligibly split into standalone chapters. [...] This fragmentation sounds unnerving – yet another blow to the deep-focus linearity of the print-book tradition. Breaking the book into detachable parts may sell more books, but there are certain kinds of experiences and arguments that can only be conveyed by the steady, directed immersion that a 400-page book gives you. A playlist of the best chapters from [romanene] “Middlemarch,” “Gravity’s Rainbow” and “Beloved” will never work the way a playlist of songs culled from different albums does today.” (Steven Johnson i <http://www.wsj.com/articles/SB123980920727621353>; lesedato 17.04.15)

“Vi noterer at Amazons tjeneste Kindle Direct Publishing, som gir hvermannsen og hans katt muligheten til Kindle-basert selvpublisering av bokmanuskripter, nå endrer reglene for hvordan forfatterne får betalt sine royalties, melder LitHub: Fra 1. juli får ikke forfatterne lenger betalt per bokkjøp, men *per side lest*. Endringen skjer ifølge Amazon etter påtrykk fra forfattere som har “bedt om det”. Cliffhangere vil med andre ord bli viktigere enn noen gang – de må nå utforsjoneres på hver eneste side.” (*Klassekampens* bokmagasin 20. juni 2015 s. 2)

Ikke alle lange e-bøker har sidenummer, for hva som fyller en skjermstørrelse er avhengig av hvilken skriftstørrelse som leseren har valgt. Mangelen på sidetall må kompenseres med andre markører for å kunne referere til et presist sted i en tekst.

Hvordan skrive en kommentar om s. 84 i en bok? F.eks. ved å sitere ordrett fra boka før kommentaren, et sitat som andre kan finne på sine lesebrett via søkefunksjoner.

“Det er enklere enn å bla i fysiske bøker. Med valgfri skriftstørrelse slipper man å lete fram eller bruke briller. Brettet er lettere enn en pocketbok og tar mindre plass. Slike brett er ustyrtelig praktiske. Men de gir også en helt annen leseopplevelse enn gammeldagse, papirbaserte bøker. De er ikke så mye en erstatning for papirboka som en annen vei inn i teksten. Når hjernen skal huske noe er det fordelaktig at så mange sanser som mulig aktiveres i prosessen: Visuelt, lyd, lukt, smak og taktil berøring gir leseopplevelsen flere kroker å henge seg fast med i vår hjerne og hukommelse. Leseropplevelsen blir rikere. Og i det ligger en av de store svakhetene ved lesebrett-lesning. Når man stirrer på en skjerm, mister man noe av den taktile opplevelsen av lesning. Følelsen av papiret, opplevelsen av hvordan balansen mellom leste og uleste sider stadig forflytter seg, coveret på boka, vekten av den, valget av typografi. Alt dette forsvinner eller svekkes med et lesebrett. Å lese på en Kindle i stedet for papir er litt som å ta inn innholdet intravenøst i stedet for å spise et godt måltid. Lesningen er ikke lenger den samme sanselige opplevelsen. Og hver gang jeg har lest en virkelig god bok på Kindle, er min første tanke etterpå at denne må jeg kjøpe en papirutgave av. Det er som jeg vil ha et fysisk minne, et fysisk sted å plassere den leseopplevelsen jeg har hatt. Det holder ikke at alle ordene ligger lagret på min amazon-konto til evig tid.” (Andreas Wiese i *Dagbladet* 4. oktober 2013 s. 64)

På noen områder “er lesebrettet langt overlegen den fysiske boka. Den er lynrask. Jeg kan lese en anmeldelse av en interessant amerikansk bok, for så å ha den lastet ned til min Kindle på to minutter. Den er lett. Jeg kan ta med en ferieukes vekt av bøker, uten å pådra meg ryggproblemer eller overvekt på fly. Den er søkbar: Det er lett å søke opp ord, sitater, personer, favorittsteder i boka. Den lar deg bokmerke alt du vil og skrive inn de kommentarer du ønsker (Det siste lar en fysisk bok deg gjøre også, men for meg er terskelen for å skrive i en papirbok høyere enn å slenge inn et bokmerke i en Kindle.) [...] lesningen av en fysisk bok etterlater et minneavtrykk i fingrene, i kroppen og i øynene. Jeg kan vanskelig forestille meg å lese lærebøker på studier bare på Kindle, selv om den gir aldri så strålende muligheter til å både søke og notere underveis. Uten en fysisk bok ville det være langt vanskeligere for meg å få innholdet gravert inn i hukommelsen. [...] Den fysiske boka blir et variert landskap man lærer seg å kjenne og navigere gjennom. Den digitale boka blir i sammenlikning en flat digital vidde uten særlige kjennetegn. Jeg kan forestille meg å kombinere et lesebrett med en fysisk bok for å dra nytte av fordelene ved begge plattformer. [...] Jeg kan fortsatt huske den slitte pocketboka med et avrevet hjørne som ble mitt møte med “Forbrytelse og Straff”. Hvordan ryggen kurvet seg, hvordan de siste sidene hadde løsnet. Det minnet gjør at jeg husker hvor jeg var når jeg leste boka, hvor gammel jeg var, og hvor jeg sto i livet. Den fysiske boka blir ei bru mellom mitt jeg den gang og mitt jeg i dag. Jeg kan ikke forestille meg at det samme ville skje med et lesebrett: Du klarer heller

ikke å skille den tredje posen med intravenøst fra den andre eller fjerde. Den digitale tekst kommer til deg i perfekt stand, uten lukt, smak eller lyte, men også uten alle de mothaker som lar leseopplevelsen bli hengende varig i minnet.” (Andreas Wiese i *Dagbladet* 4. oktober 2013 s. 64-65)

“En Kindle fra Amazon kan på forespørsel hente fram hele verdenslitteraturen. Det er en lett skjerm å gripe til når man pendler på tog eller buss, eller til å fylle tida på livets venteværelser. [...] Kindle Paperwhite fra Amazon er sannsynligvis noe nær “state of the art” på lesebrett. Brettet kan også selge deg bøkene raskt og billig, men det forutsetter at du er villig til å lese på engelsk. Lesebrett har en helt annen skjermteknologi enn smarttelefoner eller Ipad. Skjermene er passive, de lyser ikke. Dermed kan batteriene vare lenge. De kan leses i solskinn, og med automatisk justert baklys trenger man ikke lenger en nattbordslampe. De kan leses på senga om natta uten å forstyrre medsovere. Den trykkfølsomme teknikken gjør at sidene skifter med ett eneste trykk.” (Andreas Wiese i *Dagbladet* 4. oktober 2013 s. 64)

Det finnes et “lite omtalt bruksområde hvor e-boka langt overgår p-boka, og det er når det kommer til å lære språk. Hvis du noensinne har forsøkt å lære deg et nytt språk, er sannsynligheten stor for at du på et eller annet tidspunkt i løpet av denne tunge prosessen har gitt deg i kast med en bok på det aktuelle språket. [...] Lite er mer ødeleggende for en god leseopplevelse enn å kontinuerlig slå opp i tunge ordbøker for å få med seg sammenhengen i en bok du i utgangspunktet ikke har lyst til å lese, men du valgte fordi du mente den burde være overkommelig. Det er her e-boka er suveren. I stedet for å legge en ordbok på skrivebordet kan du legge en ordbok direkte inn i e-boka. Ved et lite tastetrykk får du opp 3-4 mulige oversettelser og kan uforstyrret fortsette lesingen” (Oddvar Thorsen i <http://blogg.deichman.no/litteratur/2013/08/28/om-fornuftig-bruk-av-e-boker/>; lesedato 09.09.13).

I 2000 publiserte den amerikanske forfatteren Stephen King første kapittel av skrekkromanen *The Plant* direkte på sin hjemmeside på Verdensveven. Han lovet at neste kapittel ville bli publisert på samme nettside hvis minst 75 % av leserne betalte en dollar. Mot slutten av året hadde 41 000 personer lastet ned kapitlet og 78 % hadde betalt for det. Dermed la King ut neste kapittel også. Nettpubliseringsen foregikk uavhengig av Kings forlag, og det tyske magasinet *Der Spiegel* skrev om publiseringen som “Ny skrekk for lesere – og forleggere” (Ortmann 2001 s. 35).

I 2004 kunne det på verdensbasis lastes ned ca. 20.000 gratis e-bøker fra Verdensveven (Schütz 2010 s. 149).

Simon Strangers roman *Mnem* (2008) “blei lagt ut på nettsida til forlaget nokre veker før den offisielle lanseringa, fritt og gratis tilgjengeleg” (*Morgenbladet* 21. – 27. november 2008 s. 41). “Da papirboka ble sluppet i forrige uke, la Stranger “Mnem” ut til på nett til gratis nedlasting i ei uke. Med den begrunnelse at e-boka kan gi forfattere større inntekter ved å kutte bokhandlerleddet. Det syntes

forfatterforeningens Anne Oterholm var problematisk i et innlegg i Dagsavisen.” (*Dagbladet* 6. oktober 2008 s. 46-47) “Forlaget Font, som drives av Halfdan W. Freihow, utgir romanen “Jeg vil ikke dø alene” av Gil Courtemanche som e-bok flere uker før den er tilgjengelig i papirversjon. Romanen er dermed den første skjønnlitterære som kommer på norsk i digital form i forkant av den fysiske utgaven.” (*Dagbladet* 4. august 2011 s. 47) Det er usikkert hvem som var først ute med rekkefølgen digital-papir når det gjelder bokutgivelser.

Forfatteren Gert Nygårdshaug begynte i 2013 “med direkte e-boksalg via egne, nye nettsider. Hans forlag, Cappelen Damm, blir satt på sidelinja.” (*Morgenbladet* 23. – 29. august 2013 s. 39)

“Bokbransjen står overfor den største revolusjonen siden Gutenberg. [...] E-boksalget eksploderer og USAs største bokhandelkjede har allerede gått konkurs. Nå er det ikke hele bokbransjen som bør frykte den digitale utviklingen. For forfattere og forlag gir dette fantastiske muligheter. [...] I land med fripris er prisen gjerne 30 prosent lavere i nettbokhandelen. Med e-bøker blir kostnadene ekstremt mye lavere, der trenger du ikke et lokalt, nesten ikke ansatte og kostnaden til mangfoldiggjøring og distribusjon er null.” (forlegger Ivar Tronsmo i *Dagbladet* 6. januar 2012 s. 57)

“2/3 of the ebook sales [i USA i 2012] come from cannibalizing print books and 1/3 purely come from market expansion. [...] Publishers tend to delay ebook release in the hope of not cannibalizing hardcover sales.” (Hui Li i https://bepp.wharton.upenn.edu/bepp/assets/File/HuiLi_ebook_Feb15.pdf; lesedato 25.08.15)

“[E]genpubliseringen er med på å endre strukturene i bokbransjen [...] hele sju av 25 titler på New York Times’ bestselgerliste for ebøker i august i fjor var egenpubliserte. Dernest har flere internasjonale forlag opprettet egne tjenester for selvpublisering, som for eksempel Penguins Author Solutions. Du trenger ikke lenger gå og vente på å bli antatt, dersom du vil utgi en bok.” (*Dagbladet* 1. juli 2013 s. 44)

“The Next Self-Publishing Frontier: E-Books In Translation. Romance author Barbara Freethy has seen huge success making her out-of-print titles available as self-published e-books. She’s now sold 1.6 million copies total and is taking an unusual step: Self-publishing foreign-language editions of those e-books. [...] The 1.6 million self-published e-books Freethy has sold is across 18 titles – 17 backlist and one new e-book original, *A Secret Wish*, which she told me has sold 73,616 copies in three months. Freethy’s titles are available in several e-bookstores but she said she sells the most titles through Amazon and Barnes & Noble. Now Freethy is creating her own foreign-language editions. “I’ve translated three titles into foreign languages,” she told me. “*Don’t Say A Word* has a German edition (*Sag kein Wort*), *Daniel’s Gift* has a Spanish edition (*El Regalo de Daniel*) and *Just The Way You Are* has a French edition (*Exactement Comme Tu Es*). They are for sale at Amazon,

Barnes & Noble [...]. "I hired a translator and a separate proofreader to proof the translation for each book. In some instances I used a second proofreader as well to make sure the translation was as accurate as it could possibly be. I went through Elance.com for a couple of the translators and another was referred by an author to me. It's a complicated process, but I do believe the global market is going to grow and I would love to make my stories available around the world in as many languages as possible." (Laura Hazard Owen i <http://paidcontent.org/2012/03/22/419-the-next-self-publishing-frontier-foreign-language-editions/>; lesedato 17.06.13)

Bokleseres surfing etter bøker på Internett "led to a practice known as show-rooming: in autumn 2011 a survey conducted by Codex Group revealed that 39 per cent of people who bought (either print or digital) books from Amazon in the last 30 days said that they looked at the book in a brick-and-mortar bookshop before buying it online – as if the marketing power of online retailing and of e-paratext couldn't compete with its analogue and brick-and-mortar counterpart." (Kircz og Weel 2013 s. 36)

E-bøker "will become as preservable as p-books and an e-paratext will appear that allows better marketing practices than the paratext of printed books." (Kircz og Weel 2013 s. 42)

"Den internasjonale bølgen med selvpublishing har nådd Norge. Om noen uker starter Ebok.no en selvpublishingstjeneste for bøker. Forfatter og førstelektor ved Markedshøyskolen, Elin Ørjasæters nye fagbok "Er du en god sjef?", kommer ut som ebok på det nyetablerte nettstedet Ebok.no, lenge før papirutgaven gis ut. [...] Nordmenn er på topp når det gjelder å bruke nye duppeditter, men henger etter når det gjelder ebøker, bemerket Elin Ørjasæter. [...] Du kan hoppe bukk over det mest kapitalkrevende med å lage en bok, og lage den selv. Det betyr likevel ikke at jeg har tro på at hva som helst bør utgis som ebøker. Et godt manuskript trenger mye motstand underveis fra en redaktør. Dette kan man imidlertid fint klare å skaffe selv, særlig dersom man allerede er en etablert forfatter, mener hun. - Jeg har aldri valgt forlag bare ut i fra hvilket forlag det er, men ut i fra hvilken redaktør jeg vil ha. Det fortsetter jeg med nå som selvpublisher, og forskjellen er bare at jeg i stedet velger blant de gode frilanserne som finnes, sier Ørjasæter. [...] I den nye tjenesten kan forfatterne følge salget selv og får avregninger hvert halvår. Ebok.no kommer også til å tilby noen delingsmekanismer, som for eksempel mulighet for å lese utdrag fra boka flere steder. Vi vil vurdere muligheten for at selvpublisherer kan kjøpe enkelte reklametjenester. [...] forfatterne kan bruke sosiale medier som markedskanaler, og har stor tro på at også uetablerte forfattere kan nå ut til mange gjennom egne nettverk." (<http://www.nrk.no/kultur/litteratur/ebok.no-utfordrer-forlagene-1.11357597>; lesedato 20.11.13)

"Flere norske aktører tilbyr nå selfie-publishing: ebok.no og Digitalbok.no er to av dem. Du gjør jobben, de tilbyr verktøyet og et nettsted der boka kan kjøpes. [...]"

Når du beholder 70 prosent av inntektene, er det fordi du har tatt på deg hver eneste jobb et forlag vanligvis gjør. I USA står, nesten selvsagt, Amazon.com bak en ny bølge med selvutgitte bøker. Mange bøker er debattbøker, eller nytte- og fagbøker: De er ofte kortere enn vanlige bøker. Andre er heftige erotiske skildringer over mange sider. [...] På Amazon solgte to selvutgitte bøker mer enn en million eksemplarer i 2012. I 2013 solgte 13 forfattere mer enn en million eksemplarer hver. Det store flertallet selger selvsagt langt mindre, men bøkene er gjort tilgjengelige. Ønsker du å gi ut en norsk bok på Amazon, er det fullt mulig. Amazon beholder 30 prosent og sender resten av inntektene til deg, månedlig. Kravet er at boka må koste mellom 18 og 60 kroner. Siden bøkene er digitale, kan de være 30 sider korte eller 1300 sider lange. Tema, rettskrivning og korrektur er valgfritt. Legger du bare inn manuset riktig, er du en publisert forfatter få timer etter.” (*Dagbladet* 7. januar 2014 s. 2)

“Nick Caves roman *Bunny Munros død* utgis av Aschehoug i september, samtidig som boken lanseres internasjonalt. Men før dette kommer boken i en elektronisk spesialutgave for brukere av iPhone. Ifølge *The Guardian* byr denne “utvidede” utgaven på funksjoner som forandrer leseopplevelsen kraftig. Boken er ikke oppdelt i sider, isteden ruller du uavbrutt nedover teksten. Du kan også trykke hvor som helst i teksten, og vips, Nick Cave leser avsnittet høyt for deg gjennom ørepluggene. I tillegg har Cave og Bad Seeds-kollega Warren Ellis spesialskrevet musikk som kan akkompagnere fortellingen om Bunny Munro” (*Morgenbladet* 14. – 20. august 2009 s. 30).

“Whenever a new technology comes along, there’s a natural assumption that it will displace the older ones. Didn’t the CD put paid to [dvs. gjorde slutt på] vinyl? And the DVD the VHS? But according to Dennis Johnson, founder of Melville House Books, a trailblazing New York-based publisher, when it comes to books this needn’t be the case. Both print and digital books are “not only viable, but pretty magnificent in their own way”, Johnson asserts. And as if to prove the point, he has just launched a bold new publishing concept: that of the “hybrid book”. Hybrid books take the best of both formats by giving each printed book a body of extra digital material, known as “Illuminations”. These are accessed via smartphone or iPad by scanning a QR code (a bit like a barcode) printed within its pages, although the smartphone-less or QR-shy can access the same material via an emailed PDF. [...] Take *Bartleby the Scrivener*, Melville House’s “mascot book” by its namesake author, which has just been “retrofitted” as a hybrid book. The Illuminations for this range from the scholarly – letters in which Herman Melville and his peers expound on philosophy – to the frivolous, such as a recipe for gingernuts. As Johnson points out: “The ebook accompaniment is something like 360 pages long; *Bartleby* is 60 pages long. So that would have been a very expensive book – 400 pages to publish. But [with a hybrid] we can have coloured art – we can have art at all! – things that would have been very expensive to do in print.” ” (<http://www.guardian.co.uk/books/2011/dec/18/book-publishing-digital-radical-pioneers>; lesedato 22.02.13)

Linker i en digital bok kan lede til omfattende utvidelser av teksten slik at den omfatter en rekke nivåer: “The top layer could be a concise account of the subject, available perhaps in paperback. The next layer could contain expanded versions of different aspects of the argument, not arranged sequentially as in a narrative, but rather as self-contained units that feed into the topmost story. The third layer could be composed of documentation, possibly of different kinds, each set off by interpretative essays. A fourth layer might be theoretical or historiographical, with selections from previous scholarship and discussions of them. A fifth layer could be pedagogic, consisting of suggestions for classroom discussion and a model syllabus. And a sixth layer could contain readers’ reports, exchanges between the author and the editor, and letters from readers, who could provide a growing corpus of commentary as the book made its way through different groups of readers.” (Robert Darnton sitert fra Kircz og Weel 2013 s. 140)

“JJ Abrams and Doug Dorst’s *S.* and Lawrence Sterne’s *Tristram Shandy* are two examples of contemporary ebook publishing that reveal the complex ontology of ebooks. Both texts feature elements that resist digitization. Abrams and Dorst present *S.* as a used library book complete with extensive annotations marking a conversation between two readers. These conversations spill across pages, requiring arrows to denote reading order. Postcards, annotated napkins and other ephemera supplement the on-page annotations, which increases the complexity of the work, particularly when striving to digitize the book, as these features are inserted in folds, but can be moved by the reader.” (Simon P. Rowberry i <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1354856515592509>; lesedato 03.01.18)

Den britiske dikteren T. S. Eliots lange, modernistiske dikt *The Waste Land* (1922) har blitt adaptert til en app. “*The Waste Land* app overloads the reader with extra features on top of the primary text including celebrity readers and a facsimile of the original manuscript. This distinguishes apps from ebooks, as the use of multimodal features and adaptation overwrite the apps’ print palimpsest. The literary app offers a multimodal approximation of the original work rather than a reading text. Often literary apps contain bonus feature similar to DVDs, such as celebrity readings, annotations, videos and other multimodal appropriations of the original content (Benzon, 2013). Whilst ebooks can provide similar bonus features, their primary mode is the original text, with the literary app being more diffuse. The literary app recalls the earlier expanded book Voyager CD-ROMs that provided enhanced versions of works such as Art Spiegelman’s *Maus*, William Gibson’s *Sprawl* trilogy and Michael Crichton’s *Jurassic Park*. There is no clear direct link between Voyager Expanded Books and literary apps, although the aesthetics and content are very similar.” (Simon P. Rowberry i <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1354856515592509>; lesedato 03.01.18)

“Formats such as EPUB 3 and KF8 suggest a shift from a focus on reading to exploring multimodality and interactivity. EPUB in particular has taken great

strides towards integrating open formats of video, image and sound directly into the ebook. These software and hardware innovations are linked to the shift to multi-use tablets, including the Kindle brand's diversification into tablets, television set-top boxes and phones. The ebook, as currently understood, is unlikely to remain the dominant paradigm, but the next shift will likely continue to feature aspects of print culture with some additional digital features. [...] Bezos' comment that the ebook is a service, and not a product, will define the continuity between contemporary ebooks and what lies ahead." (Simon P. Rowberry i <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1354856515592509>; lesedato 03.01.18)

"Using unwieldy material such as stone or birch bark, popular in parts of Tsarist Russia, will lead to short intense messages. In the case of the computer people can afford to rattle on and let the reader decide what is relevant. This places greater emphasis on the interface as a filtering mechanism." (Kircz og Weel 2013 s. 15)

"Nå får e-bøkene bonusspor. Den nye generasjonen e-bøker får ekstramateriale på samme måte som DVD-utgivelser. Forrige uke lanserte Penguin Group og Starz Entertainment en "amplified version" (forsterket versjon) av Ken Folletts roman *The Pillars of Earth*, og neste uke kommer en "beriket" utgave av Rick Perlsteins *Nixonland* som e-bok. De nye e-bøkene har video, bilder, lydklipp og multimedia integrert i teksten, og egner seg ifølge The New York Times best for lesning på iPad." (*Aftenposten* 30. juli 2010 s. 6) "Man leser litt her og litt der, og [det amerikanske forlaget] Simon & Schuster og kanskje andre også, har begynt å publisere e-romaner med videoer innlagt." (*Dagbladet* 6. januar 2011 s. 2)

"I det forjettede land USA har markedstaktikker tidligere forbeholdt tv og film nå blitt introdusert for bøkene: Hillary Carlips nye e-bok, "Find Me I'm Yours", inneholder en rekke referanser til et spesifikt merke av kunstig søtningmiddel, og til gjengjeld for namedroppingen har selskapet bak investert 1,3 millioner dollar i boka. Som "interaktiv multimediafortelling" har boka også linker til videoer og nettsteder som nevnes i fortellingen, ifølge New York Times." (*Klassekampens bokmagasin* 8. november 2014 s. 2)

"Nå begynner det å bli morsomt med bøker på iPad, når det legges ved mengder av ekstramateriale. Ta for eksempel TS Eliots *Det golde landet* (*The Waste Land*), som nylig dunket Marvels superhelte ned fra førsteplassen på iPad-toppen i USA. Den elektroniske versjonen gir deg muligheten til alt fra å lese utførlige kommentarer til å se dramatiseringer av verket. Og snart kommer Jack Kerouacs [...] *På kjøret* (*On the Road*), der det blant annet blir lagt ved kart slik at du kan følge med på hvor de reiser." (*Morgenbladet* 24. – 30. juni 2011 s. 35)

"Som kulturredaktør i Upsala Nya Tidning sørget Lisa Irenius [...] i fjor for at leserne kunne laste ned ebok-versjoner av anmeldte bøker – med kritikernes notater i marginen. Prosjektet innbragte henne Stora Journalistpriset i kategorien Årets fornyer." (*Morgenbladet* 2. – 8. mai 2014 s. 39)

Frode Saugestads romandebut *En ung manns bekjennelser om kjærlighet* (2013) “finnes også som e-bok hvor det er med en lydfil med den nye konen til – hva skal man si – din [Saugestads] eller romankarakterens far? - Det er karakteren i boken som har lagt igjen en beskjed, og den er en del av fortellingen. - Hvorfor har du valgt å ta den med, når det bryter ned skillet mellom fakta og fiksjon på en juridisk problematisk måte? - Det er ikke sikkert at det er en reell beskjed, det kan være en skuespillers stemme. Boken inneholder ulike PDF-filer og klipp fra intervjuer, men vet man at de har stått på trykk?” (*Morgenbladet* 16. – 23. mai 2013 s. 39) “I papirboka trykkes lenker til filer man i ebok-versjonen kan følge direkte: videoer, avisklipp og lydklipp dokumenterer romanens fakta, for eksempel hovedpersonens forbruk av kokain (og antidepressiva, og heroin, etc.). En annen lenke fører til en lydfil hvor farens kjæreste framsetter trusler over telefon. Slik overskrider romanen etiske grenser med solid margin.” (*Klassekampens* bokmagasin 18. mai 2013 s. 9)

“Internasjonalt er flere interessante initiativer i gang rundt konseptet social reading. Sosial lesing defineres som alle aktiviteter som kan knyttes til å lese bøker digitalt. Tenketanken The Institute of the Future of the Book har mange prosjekter i krysningpunktet mellom leser og forfatter [...]. Det kan for eksempel sees som en trend blant unge forfattere at de i større grad er åpne med sine prosjekter og deler informasjon og skisser på et tidlig stadium.” (Eystein Hanssen i <http://www.forlagsliv.no/eysteinhanssen/2014/01/06/tor-du-bli-karakter/>; lesedato 25.06.14)

“Social reading is everything that surrounds the experience of reading electronic books (ebooks). [...] Ebooks should make sharing easier: the bookmarks that you make, your notes, your progress through a book. All these things and more can and should be done with ebooks. And in addition, you should be able to save, share, email and store your whole reading experience, and read along with friends, as in a reading group. This is social reading. Even if you don't want to share – and you certainly don't have to – your reading experience should belong to you: you should own the books you buy, and your bookmarks, and you should be able to save them and take them with you and save them for the future, whatever happens, and whatever reading platform or application you use. This is social reading too. [...] Some examples of Social Reading

1. You're reading an ebook. You find a bit you like, and you select the text and email it to a friend.
2. While reading an ebook on an ereader, you choose to send the reading data to a social reading service. The service records all your bookmarks so you can search and return to them later.
3. A teacher makes a number of annotations in an ebook. She exports them, sends them to her students, who import them into their own copies of the book.
4. You link your favourite ereader to a social reading service. Over time, the service creates a virtual bookshelf of all the books you've read.
5. You're reading a book on one device, but half-way through you switch to another ereader. Your position and bookmarks are automatically synchronised.

6. You decide to clear some space on your computer, and delete some ebooks – accidentally or not. Your reading experience, bookmarks and annotations are archived separately, and are safe.” (<http://www.openbookmarks.org/social-reading/>; lesedato 28.04.15)

“One of the first projects that showcased the Commentpress theme was *The Golden Notebook* project (Golden Notebook, n.d.), designed by James Bridle (Bridle 2011a). The idea was to have six different women who did not know one another beforehand and would tune in from different parts of the world, reading Doris Lessing’s book online in the course of six weeks, sharing their thoughts in the margins as they did so. Thus, on the left-hand side was a page of text from the book, and on the right-hand side appeared the conversation that these women had on just that page of text. [...] this new arrangement represented a challenge to the entire notion of the hierarchical structure that traditionally characterises the relationship between authors and readers. This hierarchy, imposed by print, suddenly became a lot flatter when the core text and the readers’ comments occupied the same visual space. [...] the image of the book as a place where readers and authors congregate.” (Kircz og Weel 2013 s. 51)

“Some writers are now pushing the boundaries of literature by creating ebooks that are essentially interactive communities. They publish an initial version, or an initial section, of an ebook and invite reader responses. Then, based on those responses, they revise the book or write and publish the next section.” (Scott Edelstein i https://writersblock.loft.org/2013/03/22/2158/how_ebooks_have_changed_the_book_publishing_game; lesedato 02.09.15) “[I]t is reasonable to believe that the boundaries between reading and writing will continue to blur in the future, as (groups of) people assume the roles of both reader and writer in a system of participatory, active sense-making and knowledge production. [...] an intersection where reading and writing meet and inform and propel each other” (Kircz og Weel 2013 s. 52 og 55).

“Internal services are supplemented by wider integration into social networks, dedicated to both reading and more general interests. The user can share his or her reading experience outside of the ebook’s interface, offering a degree of agency over the ebook ecosystem. Different ebook providers have integrated a variety of social networks to varying degrees of success. iBooks allows readers to share selected highlights to Twitter and Facebook, whilst Kobo promotes their ‘Reading Life’ application, which promises to integrate personalization, reading statistics and sharing features. The Kindle infrastructure is the most complex, with features similar to Kobo and iBooks, as well as core acquisitions of start-ups such as Shelfari and Goodreads that offer extensive social networks dedicated to annotating and reviewing books. Kindle data about reading location can also be transmitted to social networks, gamifying the reading process by encouraging users to share their current location in the book and therefore competing to finish the book. [...] the social aspects of ebooks demonstrate the importance of services and some of the

potential avenues for ebooks to develop along.” (Simon P. Rowberry i <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1354856515592509>; lesedato 03.01.18)

“Annotation features for e-books are not standardized, but they commonly include the ability to highlight text, insert bookmarks, and add location-specific comments. Electronic annotations, unlike print marginalia, can be automatically time-stamped, easily searched, aggregated, filtered, copied, pasted, and shared (Wolfe, 2002). They can even be used as input for automated meta-data extraction such as keyword and abstract generation. Amazon’s Kindle stores all reader annotations on its servers and displays within a book the number of people who’ve highlighted certain passages (Alter, 2012).” (Wagstaff 2012)

Litteraturforskeren Ellen McCracken har skilt mellom “centrifugal and centripetal paratext. The centrifugal represents the aspects of reading that are outwards and sociable, such as the ability to ‘engage with blogs, other readers’ comments, or an author’s web page without putting aside the e-device’, whilst the ‘centripetal paratexts, in contrast, modify readers’ experience on inward vectors [... through this] readers engage with new paratextual elements such as formats, font changes, word searching, and other enhancements’ (2013: 107).” (Simon P. Rowberry i <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1354856515592509>; lesedato 03.01.18)

“Microsoft-grunnlegger Bill Gates er kanskje ikke den første man ville gått til for boktips generelt, men da han anbefalte sin yndlingsbok om business i Wall Street Journal før helgen, fikk den ben å gå på. John Brooks’ *Business Adventures* fra 1969 har vært borte fra markedet i årevis, men ble hasteutgitt som e-bok på søndag. Tirsdag var den nummer ni på Amazons bestselgerliste for e-bøker, og en smarting tilbød å selge sitt papireksempel for 2432 dollar.” (*Morgenbladet* 18. – 24. juli 2014 s. 35)

“Digitale bokhandlere har en tendens til å fronte bestselgere selv om de også har backlistene. Markedet for gamle bøker er i realiteten svært lite, selv om denne nisjen ofte legitimerer digitale strategier.” (*Morgenbladet* 1. – 7. august 2014 s. 39)

“Ebøker gir oppsving for romantikken [...] Romantisk underholdningslitteratur, også kjent som husmorporno eller kiosklitteratur, kan ofte vise til opplagstall andre skjønnlitterære forfattere bare kan drømme om. Likevel er det sjelden du ser noen sitte på T-banen med en slik bok i handa. Dette er kanskje i ferd med å endre seg, takket være ulike elektroniske lesebrett. Med en Ipad i handa kan ingen se hva du leser. [...] de erotiske forfatterne tjente på diskresjonen Ipad og andre lesebrett tilbyr. - Hvis det er på Ipaden din, kan ingen se hva du leser. Du kunne lest Platon, sa han [en redaktør i et britisk bransjeblad].” (*Dagbladet* 10. desember 2010 s. 62)

“Kiosklitteratur var USAs raskest voksende eboksjanger i fjor. Et anonymt brett gjorde det lettere for amerikanerne å ta med lesestoffet på t-banen eller kafeer, uten å tenke på hva sidemannen syntes.” (*Dagbladet* 17. oktober 2011 s. 36)

“[F]ra litterat og forfatter Tim Parks kommer det andre toner på en bloggpost i New York Review: En utilslørt hyllest til e-boken. Og for én gangs skyld er ikke begrunnelsen praktisk, men strengt litterær. I e-bøker er det uvesentlige – omslag, skrifttyper, papirkvalitet – skrellet vekk, skriver Parks. Tilbake står vi med det eneste som betyr noe: ordene og rekkefølgen de er satt i. Overgangen fra bok til e-bok er som spranget fra illustrerte barnebøker til tekstutgivelser: “Det er et medium for voksne.” Ekstra bonus: Digitale tekster er langt vanskeligere å brenne for sensurlystne despoter.” (*Morgenbladet* 2. – 8. mars 2012 s. 36) Omslag osv. kan være unødvendige, men denne måten å avgrense verk på, plassere dem i hyller m.m., er lett gjenkjennelig fra den tradisjonelle bokkulturen. For ikke å desorientere e-boklesere for mye, foregår det mye “print codex mimickry” (Kircz og Weel 2013 s. 119).

“Similarly, Liesaputra and Witten (2012) created the Realistic Books software for digital reading that employs features of physical books such as animated page turning, visual location cues, bookmarks, and annotations to improve the user experience. In a user study, they found that “many users preferred Realistic Books over physical ones because they could move, edit and search the annotations” but that “40% preferred physical books because they are more familiar and feel more comfortable – particularly with regard to the fluidity of scribbling” (p. 606).” (Wagstaff 2012)

Men sensuren er ikke borte. Apple har nektet å selge den danske forfatteren Peter Øvig Knudsens kritikerroste sakprosabok *Hippie* (2011-12, utgitt på Gyldendal forlag) fordi den inneholder nakenbilder (*Klassekampens* bokmagasin 18. januar 2014 s. 4-5). “[B]ok-appen Clean Reader skaper furore. Appen bytter ut banneord med “rene” alternativer, så sensitive lesere av e-bøker skal slippe støtende fraser. For eksempel erstatter den *bitch* med *witch* [...] Appen, som ble funnet opp av et par bekymrede foreldre, blir ikke godt tatt imot av forfattere som Joanne Harris, som ifølge The Guardian mener appen sprer et giftig budskap til unge. Det å endre forfatteres språk uten deres tillatelse, er å “fullstendig misforstå den skjønnlitterære skrivingens natur”, mener Harris.” (*Klassekampens* bokmagasin 28. mars 2015 s. 2)

Det er også muligheter for “overvåkning”: “[M]ed hjelp av Hawking Index, som bruker data fra Kindle til å se hvilke bøker lesere fullfører, har The Telegraph nå publisert en liste over “de ti mest kjente bøkene vi aldri fullfører”. På topp ligger Hilary Clintons “Hard Choices” – bare 1,9 prosent av leserne kommer gjennom. Thomas Piketty ligger på andreplass med sin koloss, 2,4 prosent orker hele. På tredjeplass: D. F. Wallaces “Infinite Jest.” ” (*Klassekampens* bokmagasin 3. januar 2015 s. 2) “Machine-produced, the results can be instantly graphed, mapped, and visualised in all sorts of ways rather than communicated through linear text requiring painstaking analysis by human researchers.” (Kircz og Weel 2013 s. 13)

Produsenter “that sell dedicated reading devices and tablets know for each and every customer which books he or she purchases, at which time of the day the user of the device is reading, at what pace the pages are turned, how long he or she reads at a time, what he or she underlines, and what kind of footnotes are made.” (Kircz og Weel 2013 s. 41)

“Reading online forms an interesting case in point, as [Miha] Kovač personally discovered. When his iPad had failed to switch off while it was charging overnight with the Kobo reader application running, the next morning he found himself the recipient of a congratulatory email awarding him with the ‘best in bed award’ for reading three nights in a row and for reading more than three hours during the night.” (Kircz og Weel 2013 s. 14)

“[D]igital technology not only *enables* multimodality and different lengths for example, but quite possibly even *favours* enhancement and other, especially shorter, lengths. If fixity versus flux, linearity versus non-linearity, closure versus open-endedness matter as textual characteristics, then form matters.” (Kircz og Weel 2013 s. 15)

“As digital reading becomes more widespread, replacing paper-based reading, this might naturally lead to authors experimenting with new ways of communicating literature and other texts. Indeed, technological innovation might well result in genre innovation.” (Kircz og Weel 2013 s. 15) “A short while ago in the book reviews section of *The New York Times*, an ad appeared for a Random House book with a URL pointing to a place where it was possible to arrange for the author of the book to chat live with a reading group. We could easily imagine the benefits of this type of interaction, similar to the author tour, if it were taking place ‘inside the book’, alongside the text itself.” (Kircz og Weel 2013 s. 54)

I Japan ble romaner skrevet på og for mobiltelefon et kjent fenomen i 2007. Slike romaner skrives på mobiltelefoner på samme måte som sms-er tastes inn. Det japanske forlaget Starts i den fasjonable bydelen Nihonbashi i Tokyo drev i 2008 stort med “mobilromaner”, med forfattere som “har skrevet flere bestselgere – med tomlene. [...] *Keitai shosetsu* – mobilromaner – er på kort tid blitt big business i Japan. Så stort at halvparten av de ti mest solgte romanene i 2007 var laget på en liten mobilskjerm. [...] Forlaget Starts har fått mangedobbelt igjen for satsingen på mobilromaner. Det hele er bygd omkring nettstedet Ichigo – som på noen år er blitt det mest fremgangsrike nettstedet for mobilromaner, med over to millioner medlemmer. Her laster håpefulle forfattere opp sine verker og får dem bedømt av andre forfattere og lesere. Den store fordelene med et internettsted er den statistikken det genererer, forteller forlegger Chikara Ozaki på Starts. - Vi kan se hvilke romaner som har flest lesere. Deretter arrangerer vi avstemninger der medlemmer får rangere de romanene de liker. Da får vi frem en *short list*, og ut fra den velger våre redaktører hvilke bøker som skal trykkes på papir, sier han. At det litterære etablissementet kontinuerlig surmuler over at mobilromaner er dårlig

litteratur, bekymrer ikke Chikara Ozaki. Salget går strykende, og det er “de fine forlagenes” eget problem om de setter nesen i været, mener han.” (*Morgenbladet* 16. – 22. mai 2008 s. 28)

Digitale “bøker” beregnet på å leses på en mobiltelefon-skjerm er “kortere bøker med en helt annerledes oppbygning. I Japan er det ikke uvanlig at større fysiske romaner blir skrevet på bakgrunn av slike mobilbøker” (*Dagbladet* 29. september 2008 s. 49).

“Jeg var sen med å få meg en smarttelefon. Men da jeg gjorde det, oppdaget jeg at man kunne laste ned alle de litterære klassikerne gratis, sier Sara Boxer, på Skype fra Washington D. C. Hun er forfatter, tegneserieskaper og journalist. Sist uke skrev hun i magasinet *The Atlantic* om å lese Marcel Prousts rundt 4000 papirbok-sider lange *På sporet av den tapte tid* på mobiltelefonen sin. Boxer hadde forsøkt å komme seg igjennom verket i nærmere 20 år før hun endelig knekket koden. Det var den lille skjermen, og de små “åretakene” man gjør med tommelen for å bla som gjorde at hun endelig kunne gli gjennom teksten. Nå har hun glidd gjennom både Proust og Melville, i tillegg til andre omfangsrrike bokverk av Haruki Murakami og Jonathan Franzen.” (*Morgenbladet* 1. – 7. juli 2016 s. 45)

“Hørt om Amanda Hocking? Ikke? Denne uken blir 27-åringen fra Minnesota én av 11 forfattere i verden (Stieg Larsson er blant de andre) som har solgt over én million e-bøker via Amazons lesebrett Kindle. Forskjellen er at Hocking har publisert alle utgivelsene selv. Bestselgersken bruker mellom to og fire uker på å skrive fantasyromanene sine, som hovedsakelig handler om romanser og intriger mellom troll og mennesker. Utsalgsprisen overstiger aldri tre dollar – knapt 20 kroner.” (*Morgenbladet* 18. – 24. november 2011 s. 37)

“Ingen forlag ville ha bøkene til amerikanske Amanda Hocking. Men da hun la ut den ene som e-bok, solgte hun en million bøker på ett år. [...] En av USAs mestselgende forfattere nå er en 28 år gammel kvinne som opprinnelig ble refusert av alle forlag hun kontaktet. I april 2010 var Amanda Hocking blakk og lei. Men hun gjorde et siste forsøk: Hun publiserte selv en av bøkene sine på Kindle, e-boktjenesten til den internasjonale nettbokhandelen Amazon. Ett år seinere hadde hun solgt en million e-bøker, og tjent over tolv millioner kroner. I gjennomsnitt har hun solgt 9000 bøker om dagen siden da. I fjor kom også hennes fantasy-trilogi “Trylle” også på norsk, på Pantagruel forlag. [...] Nylig offentliggjorde den britiske delen av nettbokhandelen Amazon at 15 av de 100 mest solgte e-bøkene deres var fra forfattere som publiserte uten å være tilknyttet forlag. Rundt 50 uavhengige forfattere tjente mer enn en halv million kroner hver på dette i fjor, bare via Amazon. I den andre enden av skalaen ligger sannsynligvis et enormt antall selvpubliserte bøker som aldri selger noe som helst.” (*Dagbladet* 1. mai 2013 s. 39)

“It is no surprise that the technology companies with the most sophisticated media infrastructure, Amazon and Apple, dominate the ebook marketplace since both

made a transition from selling products to developing service infrastructure embedded in those products. [...] Ebook providers demonstrate their reliance on services through their aggressive policies to purchase start-ups that have developed tools for discussing or cataloguing books. In recent years, Amazon have purchased Shelfari, a book annotation tool, and Goodreads, a review site, to strengthen their marketing to convince users to buy into their proprietary ebook brand.” (Simon P. Rowberry i <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1354856515592509>; lesedato 03.01.18)

“Authors become Amazon partners, earning up to seventy per cent in royalties, as opposed to the fifteen per cent that authors typically make on hardcovers. Bezos touts the biggest successes, such as Theresa Ragan, whose self-published thrillers and romances have been downloaded hundreds of thousands of times. But one survey found that half of all self-published authors make less than five hundred dollars a year. [...] Amazon has made it possible for hundreds of thousands of writers frustrated with the limits of traditional publishing to have their work read. David Blum, who edits Kindle Singles, cited a twenty-eight-thousand-word memoir, by a journalist named Oliver Broudy, about travelling with a collector of Gandhi memorabilia. It had been turned down by several magazines, but since Blum accepted it, in March, 2011, it has sold forty-five thousand units. More than five hundred Kindle Singles have appeared in less than three years – three or four a week, making it hard for even an experienced editor like Blum to do much more than read and publish them. The business term for all this clear-cutting is “disintermediation”: the elimination of the “gatekeepers,” as Bezos [sjefen for Amazon] calls the professionals who get in the customer’s way. There’s a populist inflection to Amazon’s propaganda, an argument against élitist institutions and for “the democratization of the means of production” – a common line of thought in the West Coast tech world. Amazon executives speak of the “Rust Belt media,” comparing book publishing to the steel industry in the seventies. “Even well-meaning gatekeepers slow innovation,” Bezos wrote in his 2011 letter to shareholders.” (George Packer i 2014; http://www.newyorker.com/reporting/2014/02/17/140217fa_fact_packer?currentPage=all; lesedato 10.04.14)

“La meg fortelle en historie om Amazons bestselger-lister. En fyr som ville demonstrere hvor sårbare de er for manipulering, ga ut en tre siders bok med stygge mobilbilder av foten sin på eget forlag. Tittel? *My foot*. Han la den til salg på Amazon i en kategori med få bøker i fra før av, og fikk fem-seks venner til å kjøpe den for en dollar. Vips, så stod det “Nr. 1. Bestseller” bak navnet på boka, og den ble automatisk markedsført.” (Ida Jackson i *Dagbladet* 26. mars 2016 s. 43)

“En undersøkelse blant e-boklesere viser at 35 prosent leser e-bøker på en bærbar PC, 32 prosent på Amazons lesebrett *Kindle*, 15 prosent på Apples *iPhone*, 12 prosent på Sonys lesebrett og ti prosent på en minibærbar PC. Videre sier ni prosent at de bruker Apples *iPad*, ni prosent lesebrettet *Nook* fra Barnes & Noble, åtte prosent et annet lesebrett og seks prosent en annen telefon enn *iPhone*.” Det hender

også at én og samme person leser e-bøker på mer enn én plattform (*Aftenpostens* magasin *Innsikt*, januar, nr. 1 i 2011 s. 78).

“For aller første gang har den online baserte bokhandelen Amazon solgt flere elektroniske bøker enn trykte bøker på papir i løpet av en dag. [...] Dette gjennombruddet for ny teknologi i forlags- og mediebransjen skjedde 1. juledag, melder telegrambyrået Reuters. Det er takket være teknologien knyttet til Kindles elektroniske bokleser, at e-boka kan stå foran et gjennombrudd.” (*Dagbladet* 2. januar 2010 s. 61)

“I diskusjonsfora på nettet forteller flere lesere at etter at de skaffet seg et lesebrett, kjøper de mange flere bøker enn før. Mange håper at lesebrettene kan gi et oppsving for sjangre i kortformat, og forlagene Gyldendal og Aschehoug har allerede lansert herlig enkle og elegante iPad-applikasjoner for henholdsvis dikt og noveller. [...] I løpet av en knapp uke før påske hadde 70 000 lastet ned Kindle-singelen (ebok i kortformat) “Three Cups of Deceit” fra Amazon.” (*Dagbladet* 2. mai 2011 s. 46) “Aschehoug kommer med en applikasjon for iPad og iPhone som vektlegger lesetrening for barn. Man kan velge mellom å få bøkene opplest eller å lese dem selv. Det vil også være mulig å ta opp lyden når man leser. Illustrerte fortellinger fra Line Baugstø og Elisabeth Møseeng er første bok ut.” (*Dagbladet* 8. august 2011 s. 49) “Barnebøker har blitt populære som applikasjoner til smarttelefoner og nettbrett – faktisk i så stor grad at forlaget Gyldendal regner med å selge flere bokapper enn papirbøker til barn i år.” (*Dagbladet* 15. mars 2012 s. 68)

“Claiming that the printed book is soon-to-be obsolete, British author of children’s books, Terry Deary, has announced that he will be writing for mobile phones as it is the preferred device of his young audience (‘Woman’s hour’, BBC 4, 7 October 2011).” (Kircz og Weel 2013 s. 105)

“Released on April 12, the *Alice for the iPad* application by Atomic Antelope is generating enthusiasm for its highly dynamic content that reviewers say sets the bar for interactive e-books on the tablet computer. *Alice for the iPad* includes 52 pages and 20 animated scenes using illustrations from Lewis Carroll’s original *Alice’s Adventures in Wonderland*. The app makes extensive use of the iPad tilt controls to allow users to physically engage in the story: throw tarts at the Queen of Hearts, help the caterpillar smoke his pipe, make Alice grow and shrink. In other scenes, users can shake the device and watch as “the Mad Hatter gets even madder,” throw pepper at the Duchess, swing the White Rabbit’s pocket watch, and make the Pool of Tears slosh back and forth.” (<http://www.independent.co.uk/arts-entertainment/books/alice-app-for-ipad-points-the-way-toward-a-new-generation-of-popup-books-1944652.html>; lesedato 12.05.15)

“Wall Street Journal skriver at 40 prosent av e-boklesere leser mer enn før e-boken kom, og bare to prosent leser mindre.” (*Morgenbladet* 27. august – 2. september

2010 s. 38) I en undersøkelse referert i *Morgenbladet* i 2010 går det fram at bare 27 % av Norges befolkning kunne tenke seg å lese e-bøker, og blant disse 27 % var de fleste yngre menn i Oslo (*Morgenbladet* 26. mars – 8. april 2010 s. 49).

“Association of American Publishers melder at salget av ebøker steg med 118 prosent fra 2009 til 2010.” (*Morgenbladet* 11. – 17. februar 2011 s. 39) “E-boka er på frammarsj i USA, mens papirboka svekkes. I løpet av det siste året har andelen voksne amerikanere som leser e-bøker gått opp fra 16 til 23 prosent. I samme periode falt andelen som leser papirbøker fra 72 til 67 prosent. Hver tredje amerikaner eier et nettbrett eller en annen e-bokleser, viser ferske tall fra Pew Research Center. Samtidig blir lån av e-bøker på bibliotekene stadig vanligere i USA.” (*Klassekampen* 29. desember 2012 s. 40)

En undersøkelse i Kina i 2010 viste at “hele 90 prosent av 20 000 intervjuobjekter hevder at de ikke vil kjøpe en papirbok hvis det finnes en digitalversjon. Hittil er 3 millioner bøker og 1000 tidsskrifter utgitt digitalt [i Kina]. Flere digitale forlag er i startgropen.” (*Morgenbladet* 6. – 12. august 2010 s. 33)

“Bokmarkedet [i Norge] økte med 2,7 prosent fra 2012 til 2013 og er nå i sum på 5,6 milliarder kroner. Omsetningen av e-bøker fra forlag til detaljist økte fra 11,3 millioner kroner i 2012 til 19,5 millioner kroner i 2013. Dette er en økning på 73 prosent. Det ble i 2013 utgitt om lag 6300 nye titler og nye utgaver. Av disse kom rundt 1500 som e-bok.” (*Morgenbladet* 25. – 31. juli 2014 s. 6)

Den amerikanske forfatteren Alan Kaufman har hevdet at “The book is fast becoming the despised Jew of our culture”. På en blogg ble dette synspunktet kritisert: “The idea that accessing a text by “electronic” means will turn us into compliant subjects of a fascist e-regime, however, just seems weird. Kaufman and his fellow resistance fighters both attribute a totemic status to the printed book” (fra bloggen “The Reading Experience”; lesedato 30.08.10). “Alex Markham i det britisk/nederlandske forlaget Reed Elsevier påpeker at “sluttbrukernes stadige nedlastinger fra energibrukende datasentre og utskrivning på ineffektive hjemmeprintere innebærer at tradisjonell trykking og distribusjon er sammenlignbar [med bruk av e-bøker] når det gjelder karbonutslipp og økologiske fotavtrykk”.” (*Aftenposten* 5. juli 2009 s. 12)

“Tenk om e-boka fans berre i eitt bibliotek (nasjonalbiblioteket), men tilgjengeleg via alle biblioteka sine kataloger. Tenk om e-boka var tilgjengeleg for alle når dei sjølv ville lese ho. Tenk om forfattarane fikk betalt etter talet på nedlastingar. Vederlaget kunne vere høgt det første året og så lågare. Opphavsrettsorganisasjonene bør kunna sikrast ein del av vederlaget. Tenk om bibliotekene kunne betale for nedlastingar etter lånar sin bustadskommune. Ventelister og fjernlån ville vere eliminert og bibliotekene hadde fått frigjeve ressurser til å driva med formidling av litteraturen! Og plass til møter mellom lesarar og forfattarar.” (bibliotekar Eli Seim på e-postlista biblioteknorge@nb.no 21.09.11)

“Universitetsbiblioteket i Tromsø [har i 2011] gått inn for å velge bort trykte bøker når de finnes tilgjengelige på markedet elektronisk” (*Forskerforum* nr. 8 i 2011 s. 6). En begrunnelse fra dette biblioteket var at forskere ikke så ofte leser bøker fra perm til perm, men søker etter begreper og temaer, og deretter leser selektivt.

“I USA har bibliotekenes gode forhold til e-bøkene fått et skudd for baugen. I årevis har bibliotekene kjøpt inn e-bøker fra forlagene, og avtalen har vært at e-produktet kan lånes ut et uendelig antall ganger. Men i forrige uke tvang gigantforlaget HarperCollins (med blant andre Sarah Palin og Doris Lessing i stallen) frem en endring: Når en e-bok er utlånt 26 ganger, er den utslitt, eller eventuelt utgått, eller hva man velger å kalle det. Deretter må bibliotekene kjøpe ny. Dette innebærer at de populære titlene må kjøpes på nytt cirka hvert annet år, mens smalere diktsamlinger nok kan vare en stund. Endringen har ført til sjokk og avsky i bibliotek-USA. En boikott av HarperCollins’ bøker er i gang rundt omkring i landets biblioteker, skriver New York Times.” (*Morgenbladet* 18. – 24. mars 2011 s. 38)

“Milan-spilleren Zlatan Ibrahimovic selvbiografi sprenger svenske bibliotekers utlånsstatistikk for e-bøker, melder Dagens Nyheter. I løpet av to uker formidlet Stockholm stadsbibliotek tusen digitale eksemplarer av *Jeg er Zlatan*, mens bare 20 utgaver av papirboken gikk over skranken. Det finnes ingen fysiske begrensinger for hvor mange e-bøker som kan lånes ut, men bibliotekenes kompensasjonssum til forlagene – 20 kr per eksemplar – tvinger dem likevel til å sette et budsjettak for e-utlånet. Representanter for svensk bokbransje har omtalt bibliotekene som “et lovlig Pirate Bay”: Mens en vanlig e-bok koster 150 kr, formidler biblioteket den samme versjonen gratis – med samme mengde tastetrykk.” (*Morgenbladet* 6. – 12. januar 2012 s. 34) “13 000 digitale utgaver av *Jeg er Zlatan* har passert internettskranken, mens [forlaget] Bonniers bare har solgt 5000 eksemplarer av samme e-bok. Nå funderer Sveriges største forlag på å innføre karantenetid før nye utgivelser blir tilgjengelig som e-bok på biblioteket. Et annet alternativ er å begrense antallet digitale kopier, og på den måten skape virtuelle utlånskøer.” (*Morgenbladet* 9. – 15. mars 2012 s. 37)

Amazon og lignende salgssteder på Internett har brukergenererte rangeringer av e-bøker som fremmer salget (*Aftenposten Innsikt* september 2010 s. 85). En e-bok som mange liker og anbefaler, øker ofte i salgstill.

“Kindle og andre e-boklesere vet hva du leser, og hvor lang tid du bruker på det. Ifølge Wall Street Journal kan forlagene og forfatterne nå få detaljert informasjon om våre lesevaner – hvor vi stopper, hvor lang tid vi bruker, hva vi fester oss ved. 18 000 Kindle-brukere skal ha markert den samme passasjen i *The Hunger Games*” (*Morgenbladet* 6. – 12. juli 2012 s. 45). *The Hunger Games* (2008) er en ungdomsroman av amerikaneren Suzanne Collins.

“Blir bøker bedre dersom forfatterne visste hvordan bøkene ble lest? Det finner de som bruker Scribd ut. Det er et slags Spotify for bøker, der brukerne mot en sum får adgang til et digitalt bibliotek. Men Scribd beholder også data på hvordan bøker leses: Hvilke bøker folk gir opp etter ti sider og når de hopper rett til slutten. Disse data tilbys forfattere, som kan optimalisere sitt produkt.” (*Dagbladet* 3. januar 2014 s. 53) “[A]uthors are increasingly able to engage with readers and to receive immediate feedback that might inform their writing while it is still in progress.” (Kircz og Weel 2013 s. 45) “Scientists have developed an algorithm which can analyse a book and predict with 84 per cent accuracy whether or not it will be a commercial success. A technique called statistical stylometry, which mathematically examines the use of words and grammar, was found to be “surprisingly effective” in determining how popular a book would be.” (<http://www.telegraph.co.uk/technology/news/10560533/Scientists-find-secret-to-writing-a-best-selling-novel.html>; lesedato 24.03.14)

I Ungarn har det blitt opprettet “en digital plattform hvor viktige samtidsforfattere og avdøde forfattere tas opp som medlemmer, hvorpå hele deres produksjon gjøres digitalt tilgjengelig i bytte mot en årlig godtgjørelse. 70 forfattere og 1400 bøker er med så langt.” (*Morgenbladet* 6. – 12. juli 2012 s. 34)

Gyldendal forlag har “brukt 20 år på å bygge opp en digital publiseringslinje på juss og revisjon. Det har kostet skjorta, men nå er Gyldendal Rettsdata Norges suverent største digitale forlag, og det går prima. Grunnen til at det er mulig å tjene penger på dette, er at vi har etablert et unikt innhold og en unik linje fram til brukerne.” (*Klassekampens* bokmagasin 25. januar 2014 s. 6)

“Allerede i august kan nordmenn kjøpe seg abonnement hos den første norske strømmetjenesten for e-bøker og lydbøker. [...] Tjenesten kombinerer lydbøker og e-bøker i samme abonnement. Det vil altså være mulig for en bruker å høre på en lydbok i bilen, for så å fortsette å lese boken på pc, nettbrett eller smarttelefon. For 169 kroner i måneden vil nordmenn få tilgang til 20.000 bøker, på norsk, svensk og engelsk. Wahl forteller at Cappelen har fått nei fra Gyldendal, men er i forhandlinger med Aschehoug. I tillegg har Cappelen fått med seg 20 mindre forlag. [...] Trendene internasjonalt går i retning abonnementsmodellene. Det er gode og kundevennlige modeller. Altså at brukeren får tilgang til en bank av bøker, musikk eller filmer med en gang. [...] Siden den amerikanske bokgiganten Amazon lanserte den første strømmetjenesten for bøker, kalt Kindle Unlimited, har det vært snakk om en norsk versjon av denne tjenesten.” (<http://www.nrk.no/kultur/cappelen-lanserer-spotify-for-boker-1.11858125>; lesedato 01.08.14)

“Mens nettbokhandelen Amazon nå selger 50 prosent mer Kindle-ebøker enn papirbøker, og den mektige litterære agenten Andrew Wylie har skapt raseri i forlagsbransjen ved å inngå en kontroversiell avtale om direkte salg til Amazon av ebokutgavene til forfattere som Philip Roth, Salman Rushdie, Martin Amis og Saul Bellow, er den norske eboka fortsatt mest en teoretisk størrelse. Forlagene skylder

på regjeringens klønete håndtering av spørsmålet om moms på ebøker. Bransje-reven Ivar Tronsmo hevder forklaringen er en helt annen: De store forlagenes eierskap i bokhandlerkjedene, som gjør dem lite villige til å foreta seg noe som kan kannibalisere den gode, gamle papirbaserte verdikjeden de kontrollerer.” (*Dagbladet* 14. august 2010 s. 2)

“Den amerikanske nettbokhandelen Amazon lanserte nylig tjenesten Kindle Unlimited, hvor lesere kan strøemme 600 000 boktitler for 9,99 dollar i måneden. En strømmetjeneste for e-bøker har i flere år blitt diskutert som en forretningsidé for norske forlag. I august skal Cappelen Damm og svenske Storytel lansere en strømmetjeneste for både e-bøker og lydbøker. [...] Nå foregår det veldig mye internasjonalt, med nær sagt hundrevis av ulike forsøk på å levere gode strømmetjenester for bøker. [...] Med strømming har man mulighet til å se hvilke bøker som leses hvor, av hvem og hvor lenge [...] Tjenesten må fungere sømløst, helt uten avbrudd eller feil. Hvis du mister siden du er kommet til i e-boken eller posisjonen i lydboken når du går ut av appen, så kan det være så irriterende at folk slutter å bruke tjenesten, selv hvis det bare skjer én gang” (*Morgenbladet* 1. – 7. august 2014 s. 38-39).

Det finnes markante e-bok-skeptikere. “Even if the digitized image on the computer screen is accurate, it will fail to capture crucial aspects of a book. For example, size. The experience of reading a small duodecimo, designed to be held easily in one hand, differs considerably from that of reading a heavy folio propped up on a book stand. It is important to get the feel of a book – the texture of its paper, the quality of its printing, the nature of its binding. Its physical aspects provide clues about its existence as an element in a social and economic system; and if it contains margin notes, it can reveal a great deal about its place in the intellectual life of its readers.” (Darnton 2008) “Etter månelandinga sa visstnok alle at “nå er det bare snakk om et par tiår, så kommer alle til å dra på sydentur til månen”. Sånn var det bare. Man kan se seg blind på teknologisk utvikling, og det er jo ikke så rart: fra at ingen hadde vært på månen, til at man hadde vært på månen, var det en veldig bratt kurve. Men så har det jo ikke skjedd noe på 30-40 år. Sånn kan det jo bli med eboka også.” (designprofessor Martin Lundell i *Dagbladet* 3. januar 2013 s. 48)

“[E]nthusiasm for digitalism today resembles the enthusiasm for nuclear power in the 1960s. There is also another resemblance: the dangers are unknown or ignored.” (Arianne Eggerman i Kircz og Weel 2013 s. 21)

“Some e-readers such as Copia and Inkling let users control the visibility of their electronic annotations (Braun, 2011), but there is no industry-wide consensus about how much privacy and control users should have. Concerned readers have developed statements such as the Readers’ Bill of Rights for Digital Books (Sellie & Goins, n.d.) which asserts an even stricter requirement that “reader information will remain private (what, when and how we read will not be stored, sold or

marketed)” (item 5). I am not aware of any e-book sellers who have agreed to this Bill of Rights.” (Wagstaff 2012)

Papirbøker, i motsetning til e-bøker:

“- are generally lightweight and very portable; they’re easy to take to the beach or to bed;

- require no electricity (except when it’s dark);

- require no additional equipment such as video display terminals, printers etc.;

- require little maintenance and repair, and when repair is needed it is usually quite inexpensive and can be accomplished by an individual with minimal training; no service contract is needed;

- require no diagrams or documentation to use;

- can get pretty damp and dusty and still function;

- can be dropped on the floor with little damage;

[...]

- require little knowledge to operate

- can last a very long time, especially when printed on acid-free paper” (Rubin 2000 s. 255)

En leser knytter noe av sin identitet til en bok som har gjort et sterkt inntrykk, og det har blitt hevdet at det som er “important in all these cases is the *visibility* of books, resulting from their materiality, and the obvious ownership relation projected by this visibility” (Van der Weel sitert fra Kircz og Weel 2013 s. 36-37).

“Regardless of the fact that in 2011 in the US fiction bestsellers were selling better in e- than in p-format. *Dance with dragons*, the fifth part of George R. R. Martin’s *Songs of ice and fire* saga, for example, was selling better in print than in e-format on the first day of the publication in July 2011, clearly indicating that fans wanted to have a physical copy of the book as a part of their Martin collection in their home libraries (Publisher’s Lunch 2011). A month earlier, on the other side of Atlantic, during his visit to Poland and Slovenia, Martin attracted thousands to autograph sessions. [...] a fan who turned up with a Kindle. That Martin signed the back of the device using a waterproof pen clearly showed that it’s the physical object and not the digital file that carries symbolic value for its owner.” (Kircz og Weel 2013 s. 37)

“[T]he immateriality of e-books, their inability to establish an ownership relation projected by their visibility, and their lower prices, will undoubtedly generate lower symbolic capital for e-books in comparison to their printed counterparts.” (Kircz og Weel 2013 s. 38)

“Google’s servers require half a watt in cooling for every watt they use in processing. Their newly built data centre in Dallas, for example, ‘can be expected to demand about 103 megawatts of electricity – enough to power 82,000 homes’ (Strand 2008, 64). Randall Stross (2009, 19) points out that in 2006 data centres across the U.S. already used more energy than all the nation’s television sets put together. When e-books and e-articles are home-printed the energy costs and environmental costs (toner, paper) rise enormously compared to paper books. Paper books are in all respects more durable than e-books. Recycling old books is certainly better for the environment than recycling old e-book readers for iPads.” (Arianne Baggerman i Kircz og Weel 2013 s. 20-21)

“Når Frp foreslår momsfristak bare på de ebøker som samtidig gis ut på papir, blir det som å gi støtte til bare de bilene som fortsatt spenner en hest foran panseret.” (Andreas Wiese i *Dagbladet* 17. april 2010 s. 2)

“Noen som virkelig har grunn til å banne, er russiske forlag. Nye undersøkelser tyder på at 25-30 prosent av e-bøkene i landet er uautoriserte kopier lastet opp av kriminelle, skriver Publishing Perspectives. Ikke bare det: To av tre russere tror at det er lovlig å laste ned piratmateriale, og over halvparten sier at de gjør det selv. På skolebokmarkedet er problemet så stort at ett av forlagene har utlovet en dusør på 500 000 rubler (66 000 kroner) for tips om selgere og kjøpere av snytevarerne.” (*Morgenbladet* 11. – 17. mai 2017 s. 42)

Alle artiklene og litteraturlista til hele leksikonet er tilgjengelig på <https://www.litteraturogmedieleksikon.no>